Vankula -210083
SUBAT 2012

فان نولی

فان نولی (fān.nu.li)، تئوفان استیلیان نولی، ایبریک تابه (شهرکی در نزدیکی ادریانوپویا در یونان) ۱۸۸۲ ـ ۱۹۶۵م، شاعر، نمایشنامه‌نویس، مترجم و دولتمرد آلبانیایی. در خانواده‌ای آلبانی‌تبار به دنیا آمد و در کودکی با فرهنگ و آداب و رسوم مردم آلبانی آشنا شد. پس از به پایان رساندن تحصیلات ابتدایی و دبیرستان در مدارس یونانی‌زبان، زادگاهش را ترک کرد و به آتن رفت (۱۹۰۰م)، اما در آن‌جا به علت فقر مالی تحصیل را رها کرد و سرگرم کار شد. در ۱۹۰۳م به مصر رفت و به تدریس پرداخت. وی در مصر نیز با شخصیت‌های نام‌دار آلبانی ارتباط داشت و از اعضای فعال جنبش‌های آزادی‌بخش آلبانی بود. در ۱۹۰۶م آلبانی‌تباران مصر وی را برای سازماندهی جنبش‌های آلبانیایی برگزیدند و به امریکا فرستادند. وی در آن‌جا انجمنی به نام پیمان (Besa) که بعدها به انجمن واترا (Vatra) تغییر نام یافت، تشکیل داد و برای این انجمن روزنامه‌ای با نام خورشید منتشر کرد. از بزرگ‌ترین موفقیت‌های او جدا کردن کلیسای ارتدوکس آلبانی از وابستگی به کلیسای یونان بود. در ۱۹۰۸م، در لباس کشیشان و در ادامهٔ راه کریستوفر ویزی، کتاب‌های مذهب ارتدوکس را به زبان آلبانیایی ترجمه کرد. نولی به شدت با سیاست‌های توسعه‌طلبانهٔ یونان در آلبانی مخالفت و مبارزه می‌کرد. سپس به دانشگاه راه یافت و همزمان با اعلام استقلال آلبانی در ۱۹۱۲م، تحصیلاتش را در رشتهٔ هنر به پایان رساند. وی همچنین از دولت اسماعیل کمال در آلبانی استقبال کرد و در سفرهایش به کشورهای اروپایی در شناساندن آلبانی به مثابهٔ کشوری مستقل کوشید. پس از دانشگاه به کار در تآتر پرداخت و نمایشنامه‌هایی به زبان یونانی نوشت که یکی از آن‌ها با نام بیداری، به سبب پرداختن به جنبش‌های آزادی‌بخش ملت آلبانی، به دستور مسئولان وقت، از نمایش منع شد. در ۱۹۲۰م باکوشش‌های وی و دیگر شخصیت‌ها، آلبانی به عضویت اتحاد ملل درآمد. نولی از ۱۹۲۰ تا ۱۹۲۴م از رهبران مخالفان سیاسی در مجلس آلبانی بود و به پشتیبانی از مردم فقیر آلبانی، با سیاست‌های زمین‌داران بزرگ که حاکمیت را در دست داشتند، مخالفت می‌کرد؛ چنان‌که سخنرانی او در مراسم خاک‌سپاری آونی رستمی (از رهبران مخالفان و رهبر جوانان روشنفکر آلبانی) در شهر ولورا به منزلهٔ آغاز انقلاب دموکراتیک در آلبانی بود. وی پس از پیروزی دموکرات‌ها در آلبانی، به ریاست کابینهٔ دولت برگزیده شد، اما برنامه‌های دولت دموکرات او، موضع‌گیری‌ها و مخالفت‌های شدید کشورهای اروپایی را در پی داشت. اگرچه برخی کشورها دولت نولی را به رسمیت شناختند، اما شش‌ماه بعد نیروهای احمد زوگو با پشتیبانی نظامی و مالی یوگسلاوی، توانستند دولت دموکرات نولی را برکنار کنند (۱۹۲۴م). نولی پس از آن به ارتش رفت و در آن‌جا با چند تن از شخصیت‌های انقلابی، کمیته‌ای با نام ناسیونال ـ دموکرات‌های انقلابی تشکیل داد و همزمان به نام ارگان این کمیته، مجلهٔ آزادی ملت را منتشر کرد. وی در ۱۹۳۲م، پس از هشت سال تلاش برای آزادی آلبانی در اروپا، درست زمانی که زوگو پایه‌های حکومت خود را مستحکم کرده بود، به‌ناچار برای همیشه به امریکا رفت و به ادامهٔ تحصیل پرداخت. در ۱۹۳۷م دورهٔ کارشناسی ارشد در رشتهٔ تاریخ را به پایان رساند و در ۱۹۴۵م موفق به دریافت دانشنامهٔ دکتری در این رشته شد. نولی به چند زبان، به‌ویژه فارسی، تسلط داشته و آثاری در زمینه‌های هنر، ادبیات و تاریخ تألیف و ترجمه کرده است. از آثارش: ترجمهٔ منظوم رباعیات خیام به آلبانیایی که به گفتهٔ محققان از برجسته‌ترین و کامل‌ترین ترجمه‌هایی است که از رباعیات خیام به آن زبان شده است. یوکلی، آلبانی‌شناس معروف، دربارهٔ ترجمهٔ فان نولی می‌نویسد: «بعد از ترجمهٔ رباعیات عمر خیام به زبان‌های آلمانی، فرانسوی و اسپانیایی، ترجمهٔ دیگری بهتر از ترجمهٔ رباعیات خیام به زبان آلبانیایی به قلم فان نولی نمی‌شناسیم.» همچنین در ۱۹۹۶م سمیناری با نام «عمر خیام و فان نولی» در تیرانا برگزار شد که در آن بسیاری از نویسندگان آلبانی، چون مظفر جاجیو، یورگوبولو، ضوری چیزیازی و دالان شاپلو مقالاتی دربارهٔ رباعیات خیام و ترجمهٔ خوب فان نولی ارائه دادند. شفیق عثمانی نیز در کتاب ایران‌شناسی و ایران‌شناسان آلبانی به مقایسهٔ تطبیقی ترجمهٔ حافظ‌علی کورچا (۱۸۷۳ ـ ۱۹۶۵م) و فان نولی از رباعیات خیام پرداخته است. ترجمهٔ رباعیات خیام فان نولی چاپ شده است (بروکسل، ۱۹۲۷م)؛ مجموعهٔ شعر آلبوم (*Album*)؛ شمس‌الدین سامی فراشری چه کسی بود، چه کسی هست و چه کسی خواهد بود به یونانی که از آثار مشهور او است؛ تاریخ اسکندربیگ (۱۹۲۰م)؛ نمایشنامهٔ یهودیان و فلسطینی‌ها؛ بتهوون و انقلاب فرانسه؛ ترجمهٔ نمایشنامه‌های اتللو، هملت، مکبث و یولیوس سزار ویلیام

به سرپرستی: حسن انوشه، دانشنامهٔ ادب فارسی، جلد ششم، تهران ۱۳۸۳
ادب فارسی در آناتولی و بالکان

VAN KÜTÜĞÜ, Ankara-1992, s. 181-183
DN: 28716

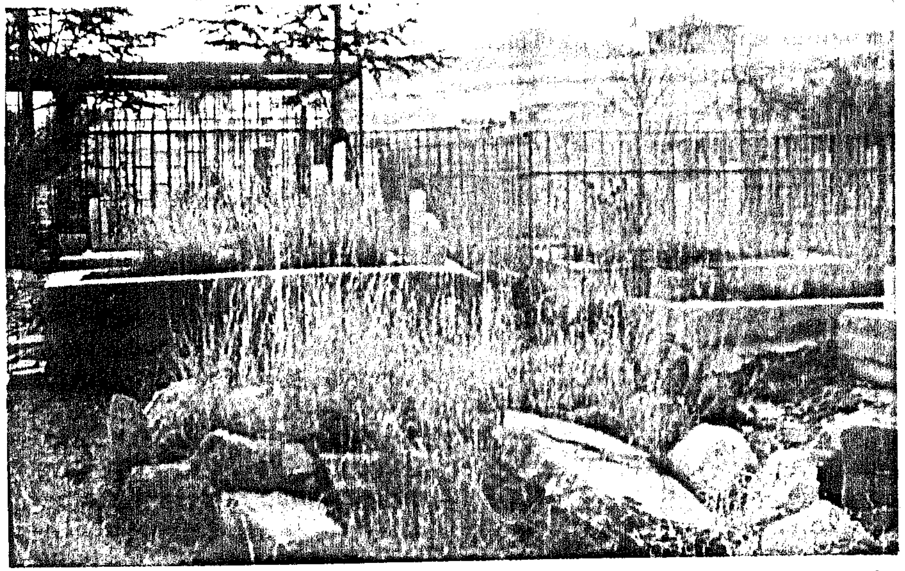

Ankara'nın Bağlum İlçesi'nde bulunan ve Arvasiler'in bir kısmının medfûn bulundukları Mezarlık.

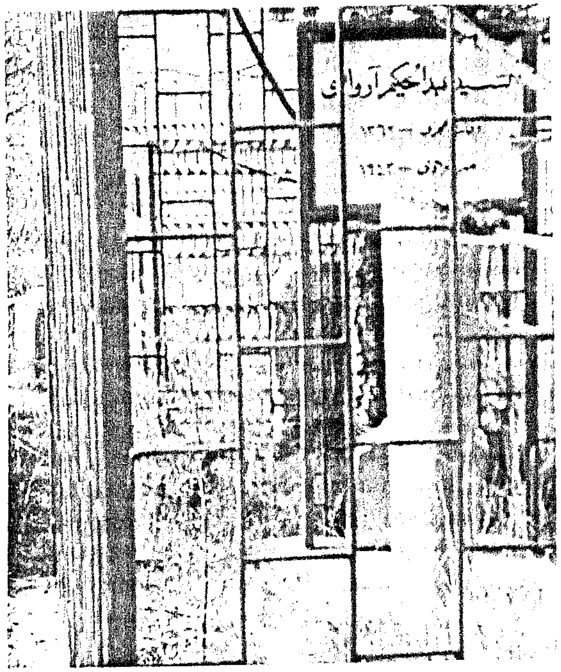

Seyyid Şeyh Abdülhakim Arvasî'nin Bağlum'daki mezarı.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi

Bu eserlere ilâveten, kendisine sorulan dinî konulu sorulara cevaben yazdığı mektupları Tam İlmihal-Seâdet-i Ebediyye'nin son kısmında H. Hilmi Işık tarafından yayımlandı.[243]

4- Müftüler, Vâizler, Müsevvidler, Müderrisler, Alimler

a- Vankulu Mehmed Efendi (Van, ?- Medine Recep 1000/ Nisan 1592)

Çoğunlukla aynı ismi taşıyan bu iki âlim (Vankulu Mehmed Efendi ve Vanî Mehmed Efendi) yekdiğeriyle karıştırılmaktadır. "Vankulu" denmesinin sebebi değişik açılardan yorumlanabilirse de hepsinde de sözkonusu zâtın Van'la ilgisi olduğu sonucu ortaya çıkacaktır. Mustafa adında bir zâtın oğludur. Vankulu, Van'da doğmuştur ama doğum tarihi belli değildir. İyi bir öğrenimden geçtikten ve Hamid Efendi'den mülâzım olduktan sonra 40 akçe medreseden ma'zûl iken sırasıyle İstanbul Mahmud Paşa Medresesi'nde (970 Zilhicce/1563 Temmuz), Hankah Medresesi'nde (972 Cemaziyelulâ / 1564 Aralık) müderrislik yapmış, 974 Rebiyülâhir/1566 Ekim'de azledilmiştir. Hankah ve Atik Ali Paşa Medreseleri'nde (976 Rebiülâhir/1568 Eylül) müderrislik, Rodos Müftülüğü (979 Rebiülevvel/1571 Temmuz), Sahn-ı Seman Medreseleri statüsünde olan Ayakkurşunlu Medresesi müderrisliği (981 Muharrem/1573 Mayıs), Manisa İli Müftülüğü (982 Zilkâde/1575 Şubat), Selânik Kadılığı (988 Şaban/1580 Eylül), Amasya Kadılığı (kabul etmediğinden yerine Kütahya Kadılığı (989 Cemaziyelevvel/1581 Haziran) görevlerinde bulunmuş; yaşı ilerlemiş olduğundan 2 Zilhicce 991/17 Aralık 1583 tarihinde aylık 80 akçe maaşla emekliye ayrılmıştır. 998 Ramazan/1590 Temmuz'unda Medine-i Münevvere Kadılığı'na tayin olunmuş, 1000 Recep/1592 Nisan tarihinde Medine'de vefat etmiştir. Vefatına "Bahr-i ma'rifet" tarih düşürülmüştür.

Manisa Şer'iyye Sicilleri kayıtlarının tedkikinden Vankulu Mehmed Efendi'nin Aynî Hatun adında bir kızı ile Talibî Mehmed adında bir oğlunun bulunduğunu, damadının Sinan Efendi olduğunu; Talibî'nin oğlunun Mustafa Çelebi, onun oğlunun da Sefer Çelebi olduğunu; bu ilin

243- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, ist, 1988, c.1, s. 211-212; Son Devrin Din Mazlumları, N.Fazıl Kısakürek, Dokuzuncu Fasıl, s.319 vd., Bizim Eller Van, s. 63-64; Tam İlmihal Seâdet-i Ebediye, H.Hilmi Işık, İst. 1969, s.743 vd.

- Safedi 1136
- Firuzabadi 1136
- Bāūni 1136
- Süyuti 1137
- Vankulu 1137
- Karafi Bedreddin 1137
- Mürşidi 1137
- Davud-i Karsi 1137-1138
- Trabzoni 1138

- Taccü'l-Luga
- Cevheri İsmail b. Hammad
- Abdurrhman Hemedani 1133
- İbnü'l-Katta es-Sikilli 1134
- Meydani Ahmed b. Muh. 1134
- Cevaliki Mevhub b. Ahmed 1134
- Beyhaki Ahmed b. Ali 1134
- İbn Berri 1134
- İbn Cevzi Ebü'l-Ferec 1135
- Yakut el-Hamevi 1135
- İbn Mu'ti 1135
- İbnü'l-Kifti 1135
- Sagani Radiyyuddin 1135
- Zencani İzzeddin 1135
- Zencani Şehabeddin 1135
- İbnü's-Sa'iğ 1136

الصحاح

صحاح الجوهري . تاج اللغة وصحاح العربية

لأبي نصر إسماعيل بن حماد الجوهري المتوفى سنة ٣٩٣هـ .
(معجم الأدباء ٢ :٢٠٦٦ ، أنباه الرواة ١ :١٩٤ ، بغية الوعاة : ١٩٥ ، شذرات الذهب ٣ :١٤٢)
مخطوطاته في برلين ٨ :٢١٥ طبع بمصر سنة ١٢٨٢هـ وسنة ١٢٩٢هـ وسنة ١٣٧٧هـ بتحقيق عبد الغفور العطار وأعيد طبعه في بيروت سنة ١٤٠٤هـ :

***

✓ عبد الرحمن بن عيسى الهمداني المتوفى سنة ٣٢٠هـ (انباه الرواة ٢ :١٦٥ ، كحالة ٥ :١٦٣) .

— صفوة الراح من مختار الصحاح
ذكر فيه ما أهمله الجوهري من أوزان مصادر الأفعال الثلاثية التي ذكر أفعالها خ

04 OCAK 2007

عبدالله محمد الحبشي، جامع الشروح والحواشي ، (معجم الشامل لأسماء الكتب المشروحة في التراث الأسلامي و بيان شروحه)، الجزء الثاني، 1425/2004 ابو ظبي ، ص. 1133-1138 İSAM 130565.

فكري زكي الجزار ، مداخل المؤلفين و الأعلام العرب : حتى ١٢١٥ = ١٨٠٠ م ،
الجزء الرابع ، ١٩٩٤ الرياض ، ص .
DİA KTP. 32555 1869

Vankulu

30 HAZİRAN 1995

الآتية ترجمته :

الوانـــــي (له: حاشية على غرر الأحكام لمنلاخسرو، المسماة، نقد الدرر)

محمد بن مصطفى ....، الكوراني ، الرومي ، ويعرف بـ« وان قولي » :

... - ١٠٠٠ هـ

... - ١٥٩٢ م

١ - الأعلام ط ٣ في ٧ : ٣٢٠ ، ط ٤ في ٧ : ٩٩ .
٢ - فهرس مكتبة الأزهر (فقه حنفي) في ٢ : ٢٩٠ .
٣ - كشف الظنون في ٢ ع ١١١٩ ، ١٢٤٨ .
٤ - معجم المؤلفين ١٢ : ٣٣ .
٥ - هدية العارفين ٢ ع ٢٦٠ .

Vankulu

05 MAYIS 2009

eserinde zikre karşı olduğu düşüncesi çıkmış olmalı ki, *A'mâlü'l-Leyl ve'l-Leyl* isimli eserinde günlük devam ettiği ezkâr ve evrâdı gösterme gereği duymuştur. Dönemin en önemli sosyal olaylarından sayılan kahvehanelerin kapatılması ve şarab içiminin yasaklanmasında da etkili olan Mehmed Efendi, Mesih ve Mehdîlik iddiasında bulunan Moiz Sabatay'ın sorgulanmasında bulundu. **Eserleri:** *Arâisü'l-Kur'an ve Nefâisü'l-Furkân ve Ferâdisü'l-Cinân, A'mâlü'l-yevm ve'l-Leyl, Tasavvufî Bid'atlardan Sakınmaya Dair Bir Risâle, Münşeat, Hidâye Haşiyesine Ta'likat, Tatarhaniye Ta'lîkat, Belagat Risalesi, el-Hilyetü'l-Manzûme, Mebhas-ı Tâûn, Meclis fî Velâdet-i'n-Nebiyy.*

Kay.: Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, İst. 1943; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-Arifin*, İst. 1955; İsmet Parmaksızoğlu, "Mehmet Efendi, Vanizâde", *TA*, 23/407vd.; J.V. Purgstall Hammar, *Osmanlı Devleti Tarihi* (Atâ Efendi tercümesinden hzl.: M. Çevik- E. Kılıç), İst. 1986; İsmail Cerrahoğlu, "Ye'cüc – Me'cüc ve Türkler", *AÜİFD*, XX (1975), s. 97-125; Aydın Talay, *Bizim Eller Van*, İst. 1988, s. 136-144; Erdoğan Pazarbaşı, *Vânî Mehmed Efendi ve Arâisü'l-Kur'an*, Van 1997. ∞ B. KEMİKLİ

VANKULU Mehmed Efendi (öl. 1592): Lügatçi ve fıkıh âlimi. Asıl adı Mehmet olup, Van'da doğduğu için bazı kaynaklarda Vânî nisbesiyle geçse de, daha çok Vankulu lakabıyla tanınmaktadır. Kendisi de bazı eserlerinde Vânî nisbesini kullanmıştır. Bu nedenle de ünlü müfessir Vânî Mehmet Efendi ile karıştırılmıştır. Kaynaklarda doğum tarihi, gençlik dönemi ve eğitimine ilişkin ayrıntılı bilgiler bulunmaz. Bununla birlikte eserleri, dönemi içerisinde ciddî bir eğitim devresinden geçtiğine işaret eder. Kırkakça, Mahmut Paşa, Hankâh ve Atik Ali Paşa medreselerinde müderrislik yapmıştır. Sahn-ı Semân müderrisi olarak da çalışan Vankulu'nun ilmîye bürokrasisinde bulunduğu diğer görevler arasında, Rodos ve Manisa'da müftülükleri ile Selanik, Kütahya ve Medine kadılıkları da bulunmaktadır. Bir Türk tarikatı olan Bayramîliğin İseviyye kolundan feyz aldı. En son görev yeri olan Medine'de 1592 (1000) ölmüştür. Başta fıkıh olmak üzere, edebiyat ve dil ile de ilgilenmiştir. Daha çok İbrahim Müteferrika tarafından kurulan matbaada 1733 yılında neşredilen *Vankulu Lügatı* ile tanınan yazarın oldukça zengin bir edebî hayata sahip olduğu söylenebilir. Şerh ve haşiye geleneğine bağlı olarak önemli eserler telif etmenin yanında, Arapça ve Farsça'dan ilmî eserler de tercüme etmiştir. İlk eseri olarak bilinen *Tercîh-i Beyyinât*, farklı ictihat ve delillerin tercihinde esas alınacak yönteme ilişkin bir risaledir. Buradan onun yeni düşüncelere açık ilmî bir mantığa sahip olduğu gerçeği ortaya çıkar. **Eserleri:** *Van Kulu Lügatı* (Tercüme-i Sıhah-i Cevher-I), *Tercîh-i Beyyinât, Kimyâ-i Saâdet Tercümesi, Şerh-i Miftâhü'n-Necâh, Şerh-i Ferâiz es-Secâvendî, Hâşiye-i Dürer, Silsile-i Tarîk-i Bayramî der-Güfte-i Vânî.*

Kay.: Atâî, *Zeyl-i HHTŞ*, İst. 1268, s. 316; *KÂ* 6/4678; *OM* 2/48; *SO* 4/130; *TDEA* 8/506-507; Subhi Furat, "Vankulu", *İA*, 13/202-203; "Vanî" *TN* 2/1148(4560). ∞B. KEMİKLİ

VANLI, Şevki (1926-?): Anı yazarı, mimar. Konya'da doğdu. Mimarlık eğitimini ve doktorasını Florunsa Üniversitesi'nde yaptı (1994). Şevki Varlı çalışmalarından ötürü Mimarlar Odası tarafından ödüllendirilen ilk mimarlardan oldu. 1950'li yıllarda ise Ankara yakınlarındaki ilk özel Yenikent, Oran projesini yaptı ve yönetti. Şevki Vanlı 47 yıldır uygulamacı mimar olarak çalışmaktadır. Yurtiçi ve yurtdışında aralarında Cezayir Ulusal Merkezi'nin Mimarlar Odası tarafından Büyük Sinan ödülü verildi. 1989'da Şevki Vanıl Mimarlık Vakfı'nı kurdu. **Eserleri/Anı:** *Mimarlık Sevgilim* (İst, 20001), Frank Lloyd Wright: İnsana Dönüş (1960).

Kay.: Yenisayfa.com. mkutup gov.tr. ∞Yaz. Krl.

VÂ-NÛ, Vâlâ Nurettin (1901-9 3.1967): Gazeteci, yazar. İstanbul'da doğdu. *Akşamcı, Ali Marmara, Ayşe Duyar, Hatice Süreyya, Hikayeci, Kadri Feyyaz, Veli Nuri* takma adlarını da kullandı. Babası Selanik valisi

TÜRK DÜNYASI ORTAK EDEBİYATI: *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, c. VIII, ANKARA 2007

D. 1777

EKEV AKADEMİ DERGİSİ c. 1 sy. 3 (Kasım 1998) 355—362.

16 MAYIS 2001

MEHMED b. MUSTAFA el-VÂNÎ ve VANKULU LÛGATI

— Vankulu Mehmed Efendi

Yrd. Doç. Dr. Yakup CİVELEK (*)

Tam adı Mehmed b. Mustafa el-Vânî olan Vankulu, Van'da doğduğu için bazı kaynaklarda[1] hatalı olarak Vânî Mehmed Efendi olarak tanıtılmaktadır. Bu nedenle Vankulu bazı biyografi ve kataloglarda yine Vanlı bir alim olan ve aynı dönemlerde yaşayan Vânî Mehmed Efendi (1096/1685) ile karıştırılmaktadır[2]. Örneğin Brockelmann[3] birbirine yakın dönemlerde yaşayan Vânî Mehmet Efendi ile Vankulu'nun aynı kişi olduğunu belirtmekte, ancak verdiği kaynaklarda böyle bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Doğumu ve Lakabı: Yazma ve basma eserlerinde[4] el-Vânî nisbesi de bulunan Mehmed Efendi daha çok Vankulu lakabı ile tanınmıştır[5]. Van'da doğduğu bilinen Mehmed b. Mustafa el-Vânî'nin doğum tarihi tam olarak belli değildir. Kânuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat dönemlerinde yaşadığı bilindiğinden yaklaşık olarak XVI. yüzyılın ikinci çeyreğinde (926/1520) doğduğu tahmin edilmektedir. Vankulu'nun ölümü ise 1000/1592 olarak belirtilmektedir. Şemseddin Sâmî onun, III. Murad devri tanınmış alimlerinden olduğunu kaydetmektedir[6].

Ailesi: Manisa'daki sicil kayıtlarında araştırma yapan M. Çağatay Uluçay, Vankulu'nun Aynî Hâtûn isminde bir kızı ve damadının da Sinan Efendi isminde bir zat olduğunu belirtmektedir. Vankulu'nun oğlu Tâlibî Mehmet Çelebi isminde biridir. Onun oğlunun ismi Mustafa Çelebi, torunun ki de Sefer Çelebi'dir.

---

* YYÜ. İlâhiyat Fak. Arap Dili ve Belâğatı Anabilim Dalı Öğrt. Üyesi.

1) Nev'izâde Atâî, *Zeyl-i-Hakâık fi Tekmilei'ş-Şakâyık*, İstanbul 1268, s.316; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Haz: A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, İstanbul, II, 48; Mehmed Süreyya, *Sicilli-i Osmani*, İstanbul 1311, IV, 130; Ömer Rıza Kahhale, *Mu'cemu'l-Müellifin*, Dımeşk, 1960, XII, 33.

2) Vân-î Mehmed Efendi için bkz. Erdoğan Pazarbaşı, *Vânî Mehmed Efendi ve Araisu'l-Kur'ân*, Van Belediyesi Yay. No: 5, Van 1997.

3) Brockelman, *GAL*, Leiden 1943,II, 581; Pazarbaşı, 17-19.

4) Kendi el yazması olan bazı eserlerinde de el-Vanî, nisbesi görülmektedir. bkz. Süleymaniye ktp. Yazma Bağışlar nr. 985 var. 16, 187b.

5) Mehmed el-Vânî, *Tercih-i Beyyinât*, Bağdatlı Vahbi ktp. nr. 2070 var. 92 b.

6) Şemseddin Sami, *Kamusu'l-A'lâm*, İstanbul 1316, VI, 4678

14 HAZ 2006

على رضا قره بلوط, معجم المخطوطات الموجودة في مكتبات استانبول و آناطولي, الجزء الثالث, ص. 1393
İSAM 141629 [y.y., t.y.]

Vankulu

4546 – محمد بن مصطفى المعروف بوانقولي الفقيه الحنفي الأصولي الفرضي اللغوي العثماني تولي القضاء بالمدينة المنوّرة المتوفى بها 1592/1000

(أنظر: كشف الظنون398 ، 1248 ؛ هديّة العارفين 260/2 ؛ معجم المؤلفين33/12 ؛ الزركلي 320/7)

من تصانيفه :

1 – الإيمان التفصيلي – في العقائد

كمانكش رقم 3/18 ورقة 3 ؛

2 – تحفة الملوك – في الأدعية والأذكار

نورعثمانيه رقم 2863 ؛

3 – ترجمة صحاح الجوهري – في اللغة (ت)

فاتح رقم 5279-5280 جزء 1-2 ؛ رقم 5281-5282 جزء 1-2 ؛ سليم آغا رقم 1256-1259 جزء 1-2 ؛ نورعثمانيه رقم 4708-4713 ؛ رقم 4714-4715 جزء 1-2 ؛ سليمانيه رقم 992 ؛ حميديه رقم 1376 ؛ وليّ الدين أفندي رقم 3172-3173 جزء 1-2 صفحة 900+1027 ؛ بشير آغا رقم 640 ؛ يكي جامع رقم 1160 ؛ آياصوفيا ملحق رقم 114 ؛ جورليلي علي باشا رقم 439-440 ؛ طبعت في Istanbul 1141 بمطبعة إبراهيم متفرقة علي جزأين وفي Istanbul 1169 علي جزأين ؛

4 – ترجيح البينات – في الفقه الحنفي

سيواس ضيا بيك رقم 4/277 ؛ وليّ الدين أفندي رقم 1420 صفحة 160 ؛

5 – ترجمة كيمياء السعادة للغزالي – في الموعظة (ت)

نورعثمانيه رقم 2334 ؛ حميديه رقم 636 ؛

6 – دعا نامه – في الأدعية

لاله لي مجموعة رقم 1164 ؛

7 – منشآت واني أفندي – في الأدب (ف)

آياصوفيا رقم 4308 ؛

8 – نقد الدرر = حاشية على درر الحكّام – في الفقه

قيصري راشد أفندي رقم 225 ورقة 174 ؛ رقم 1347 ورقة 194 ، 1054 هـ رقم 26033 ورقة 242 ، 1027 هـ وحيد باشا رقم 138 ورقة 155 ؛ بايزيد رقم 1934 ورقة 155 ؛ رقم 2/1963 ورقة 475 ، 1169 هـ رقم 2430 ورقة 254 ؛ راغب باشا رقم 473 ورقة 165 ، 1129 هـ رقم 474 ورقة 158 ؛ مراد ملاّ رقم 779 ورقة 232 ؛ آياصوفيا رقم 1110 ، 1113 ؛ يكي جامع رقم 400 ؛ نشر في Istanbul 1314 ؛

— Vankulu

THE ENCYCLOPAEDIA OF ISLAM (New Edit.), Vol. XI (Fasc. 181-182), LEIDEN 2001,pp. 138

Buna (in Côte d'Ivoire or Ivory Coast). The Wangara were consequently inclined to regard the French colonial forces if not as liberators, at least as allies. The tolerant and liberal nature of the "Suwarian" ideology enabled them to adjust comfortably to French and British administrations, and to the subsequent post-independence régimes and governments.

The Wangara of the eastern diaspora have now become, other than in their own remembrance, all but totally assimilated to the culture of Hausaland. In contrast, those of the southern diaspora, extending into the modern republics of Ivory Coast, Burkina Faso and Ghana, have developed an identity of their own. They call themselves Juula (Dyula, etc.) and still, in some contexts, Wangara. They speak their own dialect of Mandekan, refer their origins to Mande Kaba in Old Mali, and continue to revere al-Ḥādjdj Sālim Suwari. They remain a highly entrepreneurial class within the modern states.

Bibliography: I. Wilks, *The transmission of Islamic learning in the Western Sudan*, in J. Goody (ed.), *Literacy traditional societies*, Cambridge 1968, 162-97; T.C. Hunter, *The development of an Islamic tradition of learning among the Jahanka of West Africa*, Ph.D. thesis, University of Chicago 1977; P.E. Lovejoy, *The role of the Wangara in the economic transformation of the central Sudan in the fifteenth and sixteenth centuries*, in *J. Afr. Hist.*, x (1978), 173-93; B.M. Perinbam, *The Julas in Western Sudanese history: long-distance traders and developers of resources*, in B.K. Swartz and R.E. Dumett (eds.), *West African culture dynamics*, The Hague 1980, 455-75; Wilks, *Wangara, Akan and Portuguese in the fifteenth and sixteenth centuries*, in *J. Afr. Hist.*, xxiii (1982), 333-49, 463-72; R. Launay, *Traders without trade. Responses to change in two Dyula communities*, Cambridge 1982; Wilks, N. Levtzion and B. Haight, *Chronicles from Gonja. A tradition of West African Muslim historiography*, Cambridge 1986; R. Law, *Central and Eastern Wangara*, in *History in Africa*, xxii (1995), 281-305; Wilks, *Consul Dupuis and Wangara: a window on Islam in early nineteenth-century Asante*, in *Sudanic Africa*, vi (1995), 55-72.

(I. Wilks)

WĀNḲULĪ, Meḥmed b. Muṣṭafā al-Wānī, famous Ottoman jurist in the time of Murād III (982-1003/1574-95), who especially distinguished himself in the field of *fiḳh*, lexicography and literature.

Born in Wān [*q.v.*], he acted in a number of towns (Istanbul, Rhodes, Manisa, Salonika, Amasya, Kutāhiya, Yeñis̲h̲ehir) as *müderris*, *ḳāḍī* and *mollā*, and died in 1000/1591-2 as *mollā* of Medina, to which he had come in 998/1590 in succession to Suʿūdī. In his long period of 30 years' service, he displayed great activity in writing and translating. His principal work was the Turkish translation of the *Ṣaḥāḥ* or *Ṣiḥāḥ* of al-Djawharī [*q.v.*], more esteemed by some people than the *Ḳāmūs* of al-Fīrūzābādī. This work brought him enduring fame. It was printed in 1141/1729 by Ibrāhīm Müteferriḳa [*q.v.*], as one of the first books printed in Turkey [see maṭbaʿa. B. 2.], with a second printing, in two volumes, in 1169-70/1757-7. His translation of al-G̲h̲azālī's *Kīmiyā' al-saʿāda* (which according to Meḥmed Ṭāhir is also attributed by many to Nawalī) is celebrated. In addition to a few brief works like his *Tardjīh-i bayyināt wa-tartīb-i siyāsat*, he wrote commentaries on the *Dürer-i g̲h̲urer* entitled *Naḳd al-dürer* and on the *Ferā'iḍ-i seyyidī*; also one on the *Wesīle* entitled *Miftāḥ al-nadjāh*.

Bibliography: *Manāḳib-i Wānḳulī*, in the 1141/1729 *Kitāb-i lug̲h̲at-i Wānḳulī*; *S̲h̲aḳā'iḳ-i nuʿmāniyye*, *D̲h̲eyl* of ʿAṭā'ī, 316-17; Meḥmed T̲h̲üreyyā, *Sidjill-i ʿot̲h̲mānī*, iv, 130; Bursalī Meḥmed Ṭāhir, *ʿOt̲h̲mānlī mü'ellifleri*, ii, 48; Sāmī, *Ḳāmūs al-aʿlām*, vi, 4678; von Hammer, *GOR*, ii, 575. For Wānḳulī's Turkish tr. of the *Ṣaḥāḥ*, see Brockelmann, S I, 197; Sezgin, *GAS*, viii, 223.

(Th. Menzel)

WANS̲H̲ARĪS, conventionally Ouarsenis, the name of a mountain massif in the central Algerian Tell. Lying to the southwest of Algiers, Wans̲h̲arīs owes its toponomy to its central part, the Kef Sidi Amar (1,985 m/6,510 feet), whose imposing pyramidal peak dominates from 800 m/2,625 feet the nearby topography (Berber *wans̲h̲arīs* = "nothing higher"). For local people, this term only applies to the central part, but modern geographers have extended it to the whole massif.

The early history of the massif is little known, though there are numerous prehistoric sites to the west of the Oued Rhiou, such as that of Columnate, but these tend to be peripheral, and there is very little in the central and eastern parts of the massif. It seems likewise to have been avoided by the Romans, and their roads (and their *limes*) are marked out along the Chélif valley and the southern piedmont (Sersou).

The population was formerly Zanāta Berber, but the mediaeval geographers, and even Ibn K̲h̲aldūn, hardly mention them, since their itineraries could not cross this inaccessible region. C. Courtois (1955), basing himself on Procopius, suggested the hypothesis of a Wans̲h̲arīs political entity bordering on Chélif to the north and Sersou to the south. At the time of the colonial period in Algeria, Berber speech still persisted among the Beni Hindel and in the region of Théniet el Had (T̲h̲āniyat al-Ḥadd) (R. Basset, 1895), but these have totally disappeared today. This complete Arabisation of a mountain region, difficult of access, seems hard to explain when other less difficult massifs have remained Berberophone.

The local population was tribally organised and, at the time of the French conquest, local prophets, the best known being Bou Maza, tried to achieve unity there. Colonial settlements soon appeared, and were more numerous than one might expect in such an unwelcoming milieu. There were a series of zones of colonisation in the northern valleys, before the massif opens out on the Chélif (Massena, Bougainville and Lamartine), a series along the southern piedmont (Waldeck Rousseau and Liébert) and a series in the massif itself (Guillaumet, Molière, Théniet el Had and Letourneux). Today it is organised administratively as the Commune Mixte of Ouarsenis, with five component *wilāyas*, based on the piedmont towns of Ain Defla, Chélif, Relizane, Tissemsilt and Tiaret.

The Wans̲h̲arīs massif is oblong in shape, some 200 km/125 miles long and comparatively clearly delimited: in the north by the Chélif valley (100-200 m altitude), in the south by the Sersou plains and the Nahr Ouessel (900-1,000 m), to the west by the Mina valley and to the east by the course of the Chélif. The massif is made up of mountain ridges running essentially west to east, with gritstone ridges and clayey and marno-schistous formations. Deep valleys like those of the oueds Deudeur, Fodda, Rouina and Sly fall towards the great valley of the Chélif, but make communications difficult because they cut across the longitudinal lines without creating real axes for everyday life. With moderate precipitation (628 mm at Théniet el Had), there are layers of classic vegetation patterns: oleasters and lentiscus regions in the lower parts; above these, Aleppo pine forests; from 900 m/2,950 feet upwards, oak forests; and from 1,300 m/4,265 feet, a few fine cedars, which have led to the formation of national parks (Parc National de l'Ouarsenis at

عبدالله محمد الحبشي, جامع الشروح والحواشي , (معجم الشامل لأسماء الكتب المشروحة في التراث الأسلامي و بيان شروحه), الجزء الثاني, 1425/2004 ابو ظبي , ص. 1277-1280 İSAM 130565.

Molla Hüsrev
Kemal Paşazade 1277
Fevri 1277
Kınalızade Ali Ef. 1277
Vankulu 1277-1278
Zekeriya Ef. Bayramzade 1278
Timurtaşi Meh. b. Abdullah 1278
Ali Mustafa Ef. 1278
Ahizade Abdülhalim Ef. 1278
Ebi'l-meyamin Must. Ef. 1278
Karaca Ahmed 1278
Azmizade Must. Haleti 1279
Nablusi İsmail Abdülgani 1279
Şürünbülali 1279
Nuh b. Mustafa 1279
Hadimi Ebu Said 1280

غرر الأحكام

لمحمد بن فرامرز بن علي المعروف بمنلا خسرو المتوفى سنة ٨٨٥هـ .

(الفوائد البهية : ١٨٤ ، الأعلام ٦ :٣٢٨) في فروع الحنفية اشتهر بشرحه لمؤلفه الآتي :

ـــ درر الحكام في شرح غرر الأحكام للمؤلف

أوله : الحمد لله الذي أحكم أحكام الشرع القويم بمحكم كتابه الخ خ كوبريلي ٦٣٩ وبرلين ٤٧٩٧ وباريس ٩٣٦ ونسخ أخرى انظر (بروكلمان ٧ :٢٦٤) طبع بمطبعة بولاق بمصر سنة ١٢٥٨هـ وسنة ١٢٩٤هـ وسنة ١٣٠٤هـ والأستانة سنة ١٣١٠هـ وسنة ١٣٢٩هـ وطبعات أخرى (سركيس : ١٧٩٠) .

***

وعلى هذا الشرح كل حواشي الكتاب:

أحمد بن سليمان بن كمال باشا المتوفى سنة ٩٤٠هـ (سبق) .

● **حاشية على الدرر**

(كشف الظنون : ١١٩٩) .

أحمد بن عبد الله الرومي المعروف بفوري مفتي المتوفى سنة ٩٧٨هـ (هدية العارفين ١ :١٤٧) .

● **حاشية على شرح غرر الأحكام.**

علي جلبي بن أمر الله بن عبد القادر الحميدي المعروف بقينالى زاده الحنائي المتوفى سنة ٩٧٩هـ (سبق) .

● **حاشية على الدرر والغرر**

(هدية العارفين ١ :١٤٨) خ جار الله ٣٨ وفيض الله ٧٠٥ وأسعد أفندي ٦٦٥ وبني جامع ٣٩٧ (الفهرس الشامل (فقه) ٣ :٤٢٠) .

محمد بن مصطفى الواني المعروف بواني فولي

المتوفى سنة ١٠٠٠هـ (هدية العارفين ٢ :٢٦٠ ، الأعلام ٧ :٩٩ ، كحالة ٢ :٣٠٣) .

● **نقد الدرر حاشية على الدرر**

خ أزهرية (٣٩٥) ٧٦٤٢ ودار الكتب المصرية ٥٨٦ والظاهرية ٨٠٦٥ وبرلين ٤٧٩٩ .

شيخ الإسلام زكريا بن بيرام الأنقروي المتوفى سنة ١٠٠١هـ (كشف الظنون : ١١٩٩) .

● **حاشية على شرح غرر الأحكام.**

أحمد بن محمد بن المنلا المتوفى سنة ١٠٠٣هـ (كشف الظنون : ١٢٠٠) .

● **حاشية على الدرر.**

محمد بن عبد الله التمرتاشي المتوفى سنة ١٠٠٤هـ (سبق) .

● **حاشية على الدرر**

(فهرس برلين اهلوارد ٤ :٣٤٧) .

مصطفى بن أبي السعد شيخ الإسلام محمد الرومي الحنفي المتوفى سنة ١٠٠٨هـ (هدية العارفين ١ :٤٣٨) .

● **حاشية على الدرر والغرر.**

حيدر بن إبراهيم بن عبد الله الحميدي المتوفى سنة ١٠١٢هـ (خلاصة الأثر ٢ :١٢٨ ، هدية العارفين ١ :٣٤١ ، كحالة ٤ :٨٩) .

● **تعليقات على الدرز والغرر.**

حسين جلبي بن علي بن أمر الله الحنائي الحميدي المتوفى سنة ١٠١٢هـ (هدية العارفين ١ :٢٩٠) .

● **حاشية على درر الحكام.**

عبد الحليم بن محمد الشهير بأخي زاده الرومي الحنفي المتوفى سنة ١٠١٣هـ (خلاصة الأثر ٢ :٣٢٢ ، هدية العارفين ١ :٥٤ ، كحالة ٥ :٩٧) .

● **حاشية على الدرر والغرر**

خ راغب باشا باستانبول ٤٧١ وقليج علي ٣٤٧ وولي الله استانبول ١٠٩٩ (الفهرس الشامل (فقه) ٣ :٤٢٠) .

شيخ الإسلام أبو الميامن مصطفى المتوفى سنة ١٠١٥هـ (كشف الظنون : ١١٩٩) .

● **حاشية على شرح الغرر.**

محمد بن أبي بكر العلواني الحنفي المتوفى سنة ١٠١٦هـ (فهرس برلين ٤ :٢٤٧) .

● **حاشية على الدرر.**

مصطفى بن محمد الشهير بعمار زاده المتوفى سنة ١٠٢١هـ .

● **حاشية على الدرر**

(كشف الظنون : ١١٩٩) .

المولى محمد المعروف بابن القرماني المتوفى سنة ١٠٢١هـ (كشف الظنون : ١٠٢١) .

● **حاشية على الدرر والغرر.**

أحمد الحميدي المعروف بقره جه المتوفى سنة ١٠٢٤هـ (هدية العارفين ١ :١٥٤) .

● **شرح الدرر والغرر**

خ أيا صوفيا ١١١١ والحميدية استانبول ٤٦٦ وراغب باشا ٤٧٢ (الفهرس الشامل (فقه) ٣ :٤٢٦) .

هداية الله العلائية وي المتوفى سنة ١٠٣٩هـ

عبدالله محمد الحبشي, جامع الشروح والحواشي , (معجم الشامل لأسماء الكتب المشروحة في التراث الأسلامي و بيان شروحه), الجزء الثاني, 1425/2004 ابو ظبي , ص. İSAM 130565.